

Ž. Simonaitytė. Vidaus kontrolė viešajame juridiniame asmenyje: 3 metai nuo naujų reikalavimų įsigaliojimo – ar stebime pokyčius?

2020 m. pradžioje įsigaliojo nauja Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo redakcija. Saujelė šios srities ekspertų pasidžiaugėme, kad pagaliau Lietuvos viešasis sektorius turės bent kažkiek į tarptautinę praktiką panašius reikalavimus, o ne pasenusias nuostatas. Tačiau nutiko taip, kaip itin populiariu Lietuvos viešajame sektoriuje – idėja žlugo jos įgyvendinime.

Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas buvo priimtas prieš beveik 20 metų. Nuo pat pirmųjų redakcijų jame buvo numatyta, kad informacija apie vidaus kontrolės (anksčiau – finansų kontrolės) įgyvendinimą viešajame juridiniame asmenyje teikiama Finansų ministerijai. Tuomet turėjome tikrai mažiau nuovokos apie vidaus kontrolę.

Nors ir buvo straipsnis apie vidaus kontrolę, tačiau greičiausiai todėl ir pačiame įstatyme daug daugiau dėmesio buvo skiriama finansų kontrolei. Naujas įstatymas, naujos reglamentavimo sritys – matyt galima suprasti ir pateisinti tuometinį Finansų ministerijos norą gauti informaciją apie vidaus kontrolės reikalavimų įgyvendinimą viešajame sektoriuje.

Vis dar teikiama informacija, kuri nugula į stalčius

Deja, praėjus 20-čiai metų, keičiant daugybę įstatymo nuostatų, šis reikalavimas – atsiskaitinėti Finansų ministerijai – išliko. Iki dabar Lietuvoje veikiantys beveik 4 tūkst. viešojo sektoriaus juridinių asmenų kiekvienais metais turi tiesiogiai ar per savo steigėjus teikti prašomą informaciją. Pats informacijos teikimas nėra blogai, jei turime aiškų tikslą, kur gautą informaciją panaudosime. Deja, vienintelė vieta, kur ši informacija patenka, tai Finansų ministerijos rengiama metinė vidaus kontrolės įgyvendinimo viešuosiuose juridiniuose asmenyse ataskaita, kuri sėkmingai renka dulkes stalčiuose.

Privalomą informacijos teikimą Finansų ministerijai apie vidaus kontrolės įgyvendinimą viešajame juridiniame asmenyje iš įstatymo pavyko panaikinti, tačiau jame liko nuostata, kuri įpareigoja viešojo juridinio asmens vadovą, finansų ministro nustatyta tvarka, teikti šią informaciją Finansų ministerijai.

Tiesa, į finansų ministro įsakymą, kuris nustato šią tvarką, sėkmingai buvo perkeltos visos senosios įstatymo redakcijos nuostatos, kurios sako, kad viešųjų juridinių asmenų vadovai kiekvienais metais iki kovo 1 dienos Finansų ministerijos rašytiniu prašymu, pateiktu ataskaitinių metų pabaigoje, teikia informaciją už praėjusius metus apie vidaus kontrolės įgyvendinimą jų vadovaujamuose viešuosiuose juridiniuose asmenyse, įskaitant jiems pavaldžius ir (arba) atskaitingus viešuosius juridinius asmenis.

Taigi, kasmet Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija, Lietuvos Respublikos Seimo

Ž. Simonaitytė. Vidaus kontrolė viešajame juridiniame asmenyje: 3 metai nuo naujų reikalavimų įsigaliojimo – ar stebime pokyčius?

kanceliarija ir Seimui atskaitingos institucijos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, Vyriausybės įstaigos, kiti Vyriausybės įsteigti viešieji juridiniai asmenys, ministerijos, teisminės valdžios institucijos, savivaldybės ir kiti viešieji juridiniai asmenys plūša rengdami rašinėlius apie vidaus kontrolę.

Problema - esminis funkcijos nevykdymas

Vėliau Finansų ministerija, atlikdama metodinio vadovavimo funkciją vidaus kontrolės srityje, einamųjų metų trečiąjį ketvirtį rengia ir skelbia Finansų ministerijos interneto svetainėje apibendrintą informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą viešuosiuose juridiniuose asmenyse. Gaila, kad dar nė karto nuo naujos įstatymo redakcijos priėmimo Finansų ministerijai šios ataskaitos nepavyko parengti laiku (2020 m. apžvalga pasirodė 2021 m. lapkričio 25 d., 2021 m. – 2022 m. gruodžio 8 d.).

Tačiau didžioji problema – ne Finansų ministerijos vėlavimas, o esminės funkcijos nevykdymas. Reali Finansų ministerijos funkcija, kuri galėtų prisidėti prie vidaus kontrolės stiprinimo viešuosiuose juridiniuose asmenyse, yra metodinė pagalba visiems viešiesiems juridiniams asmenims dėl vidaus kontrolės nuostatų įgyvendinimo.

2022 m. ji buvo įgyvendinta itin skurdžiai – kaip Finansų ministerija rašo savo ataskaitoje, per metus ji išsiuntė 4 elektroninius laiškus su atsakymais ir dažniausiai užduodamus klausimus, o apie mokymus, konsultacijas, pavyzdinių dokumentų parengimą galime tik pasvajoti.

Nereikalinga biurokratinė našta

Belieka viltis, kad kažkada ateis ta diena, kai Finansų ministerija supras, jog formalus informacijos rinkimas ir pateikimas metinėje ataskaitoje yra niekam nereikalingas ir tik sukuria visus taip varginančią biurokratinę naštą. O kol tai neįvyko, jei dar nepateikėte šiuometinio rašinėlio Finansų ministerijai – bent kiek pažvelkite į 2021 m. vidaus kontrolės įgyvendinimo viešuosiuose juridiniuose asmenyse apžvalgą. Joje galima pamatyti, ką Finansų ministerijos specialistai laiko vidaus kontrolės veikimu. Galimai jums kils idėjų, ką parašyti savo privalomame rašinėlyje. Gaila, kad tai ir liks tik atsiskaitymu, o ne realiu vidaus kontrolės stiprinimu viešajame sektoriuje.

Dr. Živilė Simonaitytė, mokymų įmonės COUNTLINE lektore

Ž. Simonaitytė. Vidaus kontrolė viešajame juridiniame asmenyje: 3 metai nuo naujų reikalavimų įsigaliojimo – ar stebime pokyčius?

